

משרד החינוך
המנהל למדע ולטכנולוגיה

תכנית לימודים

שם התוכנית: **ניהול תעשייתי א'**

מקצוע: **מיקרו-כלכלה**

כיתה: **י"ג**

מהדורה תשס"ג 2006

עדכון תשפ"ד 2023

מיקרו-כלכלה

תפיסה רעיונית של התוכנית

רוב תחומי חיינו קשורים במשאבים כלכליים. המיקרו-כלכלה הוא תחום בתורת הכלכלה העוסק בניתוח ההתנהגות והשיקולים של יחידות קטנות – כגון יצרן יחיד, צרכן יחיד וכו' – ומנסה להסביר את המניעים לפעילותן הכלכלית. הגישה היא פוזיטיבית ככל שניתן, דהיינו מתבססת על ניתוח העובדות והתהליכים, ללא תלות בהשקפת עולם פוליטית-חברתית.

המקצוע **מיקרו-כלכלה** מתמקד בפרטים הקטנים ומתייחס להתנהגותנו הכלכלית הן כצרכנים והן כיצרנים, בעיקר בשאלת המחירים מנקודת מבטם של המוכר ושל הקונה בשוק ברמה של יחידים, משפחות ופירמה.

מטרות כלליות

1. הכרת המיקרו-כלכלה כמדע שימושי.
2. פיתוח דרכי חשיבה בנוגע להקצאת מקורות, ניצול וחלוקה של משאבים מוגבלים לצורך השגת שירותים ומוצרים.
3. הבנת מנגנוני ביקוש והיצע בשוק תחרותי.
4. הכרה והבנה של פעילויות התערבות של הממשלה.
5. הכרת מבנים ענפיים בתחרות לא משוכללת.

מטרות אופרטיביות

עם סיום לימודיו התלמיד :

1. יפרש מושגים ומונחים מרכזיים במיקרו-כלכלה.
2. יתאר את תופעת המחסור ואת גודל הויתור באמצעות המושג עלות אלטרנטיבית (חלופית).
3. יכיר ויבין מהי תחרות משוכללת ושוק תחרותי, לעומת תחרות לא משוכללת.
4. יכיר ויבין את התנהגות הקונה ושיקוליו.
5. יכיר ויבין את התנהגות היצרן ושיקוליו.
6. יסביר את השפעתם של שינויים בעקומת הביקוש או בהיצע על שיווי משקל בשוק תחרותי.
7. יבין את המשמעות של שיווי משקל במשק.
8. יכיר ויבין את הסיבות ואת דרכי פעולה להתערבות הממשלה.

דרכי הוראה ולמידה מומלצות

בהוראת המקצוע יש להשתמש במגוון שיטות הוראה ועזרי הוראה. יש לשלב דרכי הוראה קונבנציונליות וחלופות ייחודיות התורמות להגברת המוטיבציה של תהליך הלמידה, כגון:

1. ניתוח אירועים ונתונים ממקורות מידע שונים.
2. שימוש בנתונים מקרו-כלכליים המתפרסמים על ידי גורמים שונים במשק לצורך בניית תרגילים יישומיים, עבודות ותרגילים הנשענים על בסיסי נתונים הניתנים לניתוח באמצעות הכלים הכלכליים שנלמדו (רצוי מתחומי ניהול שונים: שיווק, רכש, ייצור).

תכנים

שעות מומלצות	נושאי לימוד
2	1. מושגי יסוד בכלכלה
6	2. עקומת התמורה
6	3. פונקציית הייצור והקצאת מקורות
4	4. שוק העבודה
10	5. פונקציית ההוצאות ועקומת ההיצע
6	6. הביקוש
8	7. תחרות משוכללת
6	8. מסחר בינלאומי
6	9. שוק תחרותי והתערבות ממשלה
4	10. מונופול, קרטל ותחרות לא משוכללת
2	11. כשלי שוק ורווחה חברתית
60	סה"כ

פירוט התכנים וחלוקת השעות המוצעת

שעות	נושאי הלימוד	
2	מושגי יסוד בכלכלה	1
6	עקומת התמורה	
	הייצור היעיל	2.1
	הוויתור האלטרנטיבי	2.2
	יתרון מוחלט ויתרון יחסי	2.3
	תכונות עקומת התמורה	2.4
	2.4.1 התמחות יחסית – הקצאה לפי ויתור אלטרנטיבי	
	2.4.2 הבדלים בפרופורציות יעילות של גורמי ייצור	
	2.5 מה וכמה לייצר - העדפות	
	2.6 צמיחה ודעיכה	
	2.7 סחר חליפין וצמיחה	
	2.7.1 יתרון יחסי וחליפין	
	2.7.2 סחר בין משק קטן לבין שוק עולמי גדול	
6	פונקציית הייצור והקצאת מקורות	
	3.1 מאפייני פונקציית הייצור	
	3.1.1 סך התפוקה	
	3.1.2 תפוקה ממוצעת	
	3.1.3 תפוקה שולית	
	שוק העבודה	
4	4.1 עקרונות לקביעת תנאי העסקת עובדים	
	4.2 עקומת הביקוש לעובדים – עקומת ערך התפוקה השולית VMP	
	4.3 סטייה מהנחות לגבי תחרות משוכללת בשוק העבודה	
	4.4 הקצאת גורמי ייצור וצמיחה כלכלית	
	4.5 ייצור מוצרים שונים	
10	פונקציית ההוצאות ועקומת ההיצע	
	5.1 התנהגות יצרן יחיד	
	5.2 כיצד משתנה הפדיון בעקבות שינוי התפוקה	
	5.3 כיצד משתנה העלות הכוללת בעקבות שינוי התפוקה	
	5.4 הקשר בין העלות השולית לבין התפוקה השולית	
	5.5 בעיית ההחלטה של היצרן	
	5.5.1 איזו תפוקה לייצר על מנת להשיג רווח מירבי	
	5.5.2 האם בכלל לייצר	
	5.6 עקומת ההיצע של יצרן יחיד בטווח קצר	
	5.7 עודף היצרן (רווח תפעולי)	
	5.8 עקומת ההיצע של הענף	

6	הביקוש		6
	6.1 הנחות תורת הצרכן		
	6.2 הגורמים המשפיעים על הביקוש		
	6.2.1	מחיר המוצר	
	6.2.2	הכנסת הצרכן	
	6.2.3	מחירי מוצרים אחרים	
	6.2.4	טעמו של הצרכן, העדפותיו וצרכיו	
	6.3 עודף הצרכן		
	6.4 ביקוש מצרפי		
	6.5 גמישות הביקוש הנקודתית		
	6.6 גמישויות ביקוש		
	6.6.1	מאפייני עקומות הביקוש השונות	
	6.6.2	השפעת גמישויות הביקוש על הוצאות הצרכן	
	6.6.3	גמישות הביקוש ביחס להכנסה	
8	תחרות משוכללת		7
	7.1 הנחות תחרות משוכללת		
	7.2 שיווי משקל בשוק שבו תחרות משוכללת		
6	מסחר בינלאומי		8
	8.1 הנחות מסחר בינלאומי		
	8.2 יבוא		
	8.3 יצוא		
	8.4 השפעת הפיחות על שיווי המשקל		
	8.5 השפעת מחירי הובלה מחו"ל על שיווי המשקל		
6	שוק תחרותי והתערבות ממשלה		9
	9.1 הדרכים להתערבות ממשלתית בשווקים		
	9.1.1	הטלת מיסים/מתן סובסידיות	
	9.1.2	מחיר מינימום/מקסימום	
	9.1.3	מכסות ייצור/צריכה	
	9.1.4	מכס על יבוא/פרמי לייצוא	
	9.1.5	השתתפות בשוק כמוכרת/קונה	
	9.1.6	ייצור מוצרים באופן עצמאי	
4	מונופול, קרטל ותחרות לא משוכללת		10
	10.1 הסיבות להיווצרות מונופול		
	10.2 קביעת היקף הייצור על ידי מונופול		
	10.2.1	שינוי הפדיון השולי כתוצאה משינוי התפוקה	
	10.3 שיווי המשקל של מונופול		
	10.4 הבעייתיות בקיומו של מונופול		
	10.5 סוגי התערבות של הממשלה בשוק המונופוליסטי		
	10.6 מונופול טבעי		
	10.7 קרטל		
	10.8 מבנים ענפיים נוספים שאינם בתחרות משוכללת		
2	כשלי שוק ורווחה חברתית		11
	11.1 כשל שוק		
	11.1.1	השפעות חיצוניות	
	11.1.2	מוצרים ציבוריים	

מושגים עיקריים

הסבר	המושג	
מצב שבו חלק מגורמי הייצור במשק המעוניין לעבוד אינו מועסק.	אבטלה (Unemployment)	1
מצב שוק המאופיין על ידי מספר מצומצם של יצרנים או נותני שירותים, שלכל אחד מהם השפעה על המחיר.	אוליגופול (Oligopoly)	2
כל סחורה היכולה לשמש לתשלום חובות ולרכישת טובין, המתבטאת במונחים של שווי או תקן שווה ערך, והמבטלת את הצורך בסחר חליפין ישיר.	אמצעי חליפין (Medium of Exchange)	3
האמצעים המקובלים לביצוע קניות ומכירות.	אמצעי תשלום (Means of Payment)	4
הכמות המרבית של מוצר או שירות שהקונים מוכנים לרכוש בשוק נתון, בזמן נתון ובמחיר מסוים.	ביקוש (Demand)	5
שם כולל לגורמי תשומה המשתתפים בתהליך הייצור או השירות והמובילים לתפוקתם של סחורות ושירותים.	גורמי ייצור (Factors of Production)	6
גורם ייצור שניתן לשנותו בטווח הקצר (עובדים).	גורם ייצור משתנה (Variable Factor)	7
גורם ייצור שניתן לשנותו רק בטווח הארוך (קרקע, ציוד תעשייתי כבד).	גורם ייצור קבוע (Fixed Factor)	8
שם חליפי לעבודה כגורם ייצור המייצג השכלה, מיומנות וכוח יישום המרחיבים את כושר הייצור של החברה.	הון אנושי (Human Capital)	9
נכסים מוחשיים של משק המשמשים כגורם ייצור, לדוגמה: קרקע, מחצבים, מקורות מים, מבנים, כבישים ומכונות.	הון פיזי (Physical Capital)	10
כמות המוצר אשר הספק/ים מוכן/ים (הרצון והיכולת הטכנולוגית) למכור במחיר נתון, בזמן מסוים.	היצע (Supply)	11
כסף או שווה כסף שהתקבל בתקופה מסוימת (תקופת חשבון), בשל פעילות כלכלית כלשהי.	הכנסה (Income)	12
רכישת סחורות ושירותים שנוצרו בחו"ל והבאתם למדינה של הקונה (היבוא).	יבוא (Import)	13
סחורות, שירותים או תוצרת אחרת שיוצרה בארץ מסוימת ונשלחה אל מחוץ למדינה למכירה ולתצרוכת.	יצוא (Export)	14

המושג	הסבר
15 ייצור (Production)	תהליך המרה של תשומות (הון, ידע, עובדים, מכונות, ציוד...) לצורך קבלת תפוקות (מוצרים).
16 יתרון יחסי (Comparative Advantage)	היכולת של יחידה כלכלית לייצר מוצר או שירות בעלות הנמוכה מזאת של יחידה כלכלית אחרת. לגורם ייצור א' יש יתרון יחסי על גורם ייצור ב' בייצור מוצר מסוים, אם ההוצאות האלטרנטיביות (המחיר הכלכלי) לייצור אותה יחידת תפוקה נמוכות יותר אצלו.
17 מונופול (Monopoly)	מצב שוק שבו לא מתקיימת תחרות משום שיש רק יצרן אחד למוצר (או קבוצה קטנה של יצרנים) המקיימים שליטה למעשה על השוק.
18 מוצרים (Goods)	סחורות או שירותים המיועדים להשביע את רצונם של הצרכנים.
19 מוצרי (נכסי) השקעה (Investment Goods)	מוצרים שבעזרתם ניתן לייצר סחורות ושירותים ומוצרי השקעה נוספים.
20 מוצרי צריכה	מוצרים שנועדו לספק צרכים ורצונות של הצרכנים. לדוגמה: מזון, ביגוד, מכונית, בילויים ועוד. מוצרים אלה תורמים להעלאת רמת החיים.
21 מחיר (Price)	התמורה הכספית הנדרשת או המוצעת בתמורה להחלפת נכס כלכלי או רכישת יחידה ספציפית של מוצר או שירות. מחיר כלכלי: הוויתור הריאלי מתפוקת מוצר אחד כדי לייצר כמות מסוימת ממוצר אחר.
22 מחיר מינימום (Minimum Price)	המחיר הנמוך ביותר שבו הממשלה מאפשרת לבצע עסקאות בשוק. מחיר זה גבוה ממחיר שיווי משקל.
23 מחיר מקסימום (Maximum Price)	המחיר המרבי שבו הממשלה מאפשרת לבצע עסקאות בשוק מסוים. מחיר זה נמוך ממחיר שיווי משקל. לדוגמה, מחירי מוצרי יסוד.
24 מחיר שווי משקל	המחיר שבו מתקיים שוויון בין הכמות המבוקשת על ידי הצרכנים לכמות המוצעת על ידי היצרנים. מחיר זה נקבע בנקודת המפגש שבין עקומת הביקוש לעקומת ההיצע.
25 מחסור (Scarcity)	מונח יסוד המציין את העובדה שאמצעי ייצור נמצאים בכמות מוגבלת ואילו צרכי האדם הם בלתי רוויים. נדירותם של אמצעי הייצור מחייבת כל יחידה כלכלית לבחור בין חלופות של שימוש במקורות.

המושג	הסבר
26 מס (Tax)	כספים שרשות ציבורית גובה כתשלום חובה על פי חוק, שלא בעבור שירות מוגדר שניתן למשלם המס.
27 מס ישיר (Direct Tax)	מס המוטל באופן עקיף על הנישום, כגון מס על מוצרים ושירותים. דוגמאות: מע"מ, מכס וכו'.
28 מס עקיף (Indirect Tax)	מס ששיעורו יורד עם עליית ההכנסה. מס המוטל על כולם בסכום קבוע, דהיינו מס רגרסיבי.
29 מס פרוגרסיבי	מס ששיעורו עולה עם עליית ההכנסה.
30 מסחר בינלאומי (International Trade)	עסקות מסחריות הנעשות בין מדינות שונות על ידי סוחרים וממשלות.
31 משק אוטרקי	משק המספק לעצמו את כל צרכיו. כלומר, זהו משק סגור שאינו מייבא ואינו מייצא.
32 סובסידיה (Subsidy)	מענק בצורת עזרה כספית הניתן בדרך כלל על ידי ממשלה או גוף ממשלתי לשם עידוד פעילות כלכלית מסוימת. תמיכה כספית הניתנת על ידי הממשלה ליצרנים בהשתתפות בחלק מעלויות הייצור, במטרה להוזיל את מחיר המוצר בשוק ולהקל על בעלי ההכנסות הנמוכות את רכישתו, או לאפשר את ייצואו.
33 סחורות (Commodities)	נכסים המספקים צורך ויש להם ממדים פיזיים כגון עט, שולחן, מחשב וכו'.
34 עלות אלטרנטיבית כוללת (Alternative Cost)	סך הוויתור מתפוקת מוצר אחד, הנדרש כדי לייצר כמות נתונה מהמוצר האחר.
35 עצמאות כלכלית	מצב בו היצוא גדול או שווה לייבוא. המשק מממן את כל היבוא בעזרת היצוא ואינו זקוק להלוואות או מענקים למימון היבוא.
36 עקומת ביקוש (Demand Curve)	גרף בצורת עקומה המראה את ביקוש הצרכנים למצרכים ושירותים כלכליים במחירים שונים, כאשר כל הגורמים האחרים המשפיעים על הביקוש נשארים קבועים.
37 עקומת היצע (Supply Curve)	גרף בצורת עקומה המראה את ההיצע של ספקי מצרכים ושירותים כלכליים במחירים שונים, כאשר כל הגורמים האחרים המשפיעים על ההיצע, נשארים קבועים.
38 פדיון כולל (Total Revenue)	סך כל ההכנסה העסקית. הכנסה הנקבעת על פי מכפלה של מחיר השוק והכמות הנמכרת.
39 פיחות (Devaluation)	ירידת ערך המטבע המקומי ביחס למטבע חוץ.

המושג	הסבר
40 צמיחה כלכלית (Economic Growth)	הרחבת אפשרויות הייצור המרביות של המשק.
41 צרכן (Consumer)	מי שרוכש מוצרים ושירותים לשימוש סופי ולא למכירה חוזרת.
42 ריבית (Interest)	הביטוי למחיר הכסף בתקופה נתונה. מחיר הנובע מהיכולת להמיר את הכסף בנכסי הון לשם ייצור.
43 שוק משוכלל (שוק של תחרות חופשית – שוק חופשי) (Perfect Market)	שוק שבו המחירים של כל גורמי הייצור הנקנים או הנשכרים (כולל ריבית על הלוואות), זהים לכל הפירמות במשק מאותו סוג.
44 שוק שחור (Black Market)	שוק של מוצרים שבו מתקיים סחר במחיר לא חוקי (הגבוה ממחיר המקסימום).
45 שיווי משקל בשוק (Market Equilibrium)	מצב של שיווי משקל מתקיים כאשר במחיר הקיים, שווה הכמויות המבוקשות על ידי כל הקונים לאלה המוצעות על ידי כל המוכרים (הכמות המוצעת שווה לכמות המבוקשת).
46 שירותים (Services)	נכסים המספקים צורך אך אין להם ממדים פיזיים כגון: שירותי רפואה, בידור, ביטחון וכו'.
47 שער חליפין (Exchange Rate)	מחיר מטבע אחד במונחי מטבע אחר. כלומר מספר יחידות מטבע של מדינה אחת שניתן להמיר ביחידת מטבע של מדינה אחרת.
48 תיסוף (Revaluation)	עליית ערך המטבע המקומי ביחס למטבע חוץ.
49 תעסוקה מלאה (Full Employment)	מצב שבו לא קיימים במשק פרטים המבקשים תעסוקה ואינם מצליחים להשיגה.
50 תפוקה (Output)	זרם של מוצרים או שירותים המיוצרים בתהליך ייצור נתון, בתקופת זמן נתונה, על ידי יחידה כלכלית.
51 תפוקה שולית (Marginal Productivity)	תפוקה המתווספת לסך התפוקה כתוצאה מהוספת גורם ייצור משתנה אחרון.
52 תצרוכת (צריכה) (Consumption)	השימוש בפועל בסחורות ובשירותים על ידי הצרכן הסופי, כדי לספק צרכים ורצונות אנושיים באופן ישיר ולא לצורכי ייצור, עיבוד וכו'.
53 תשומה (Input)	שם כולל לכל גורם הנדרש לשם ייצור מוצרים ושירותים, כגון: חומרי גלם, עובדים, מכונות, הון, ידע, ציוד וכל גורם אחר אשר תורם לקבלת התפוקה.

ביבליוגרפיה

1. אורן, יצחק, מארק, נילי, עופר, גליה, 1995. **מבוא לכלכלה – מיקרו-כלכלה**. "עמיחי"
הוצאת ספרים בע"מ.
2. גדעון, יניב, 1982 **מבוא לכלכלה – מיקרו יחידות 1-6**. הוצאת האוניברסיטה הפתוחה.
3. זימון יאיר, הירש נורית, 2002. **מבוא לכלכלה**, הוצאת רונאל